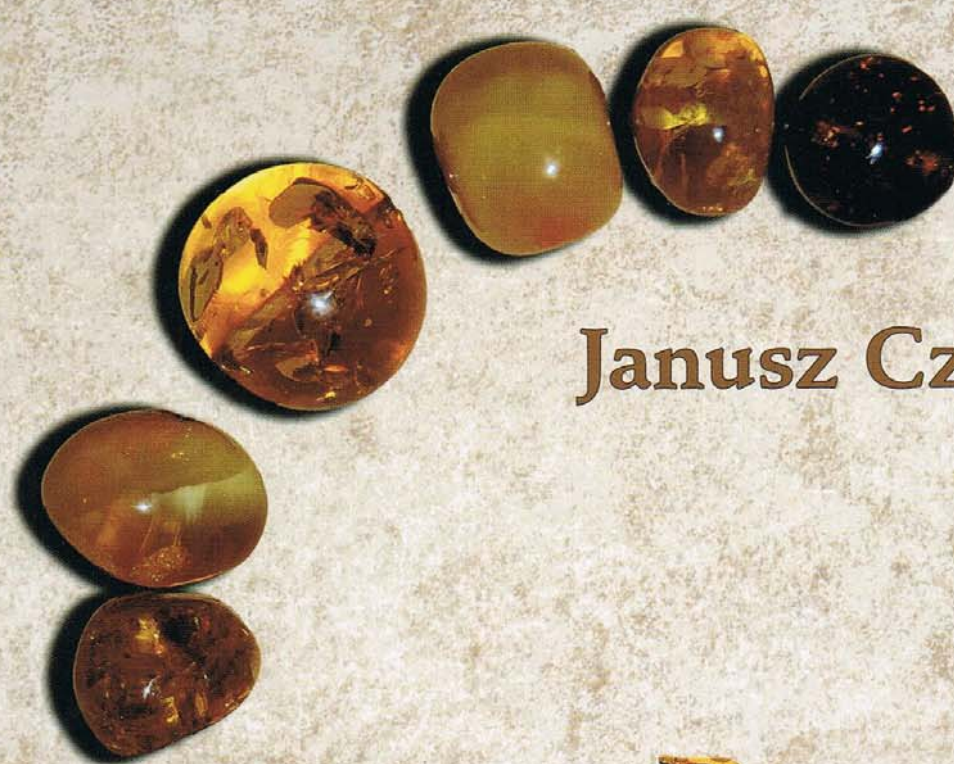

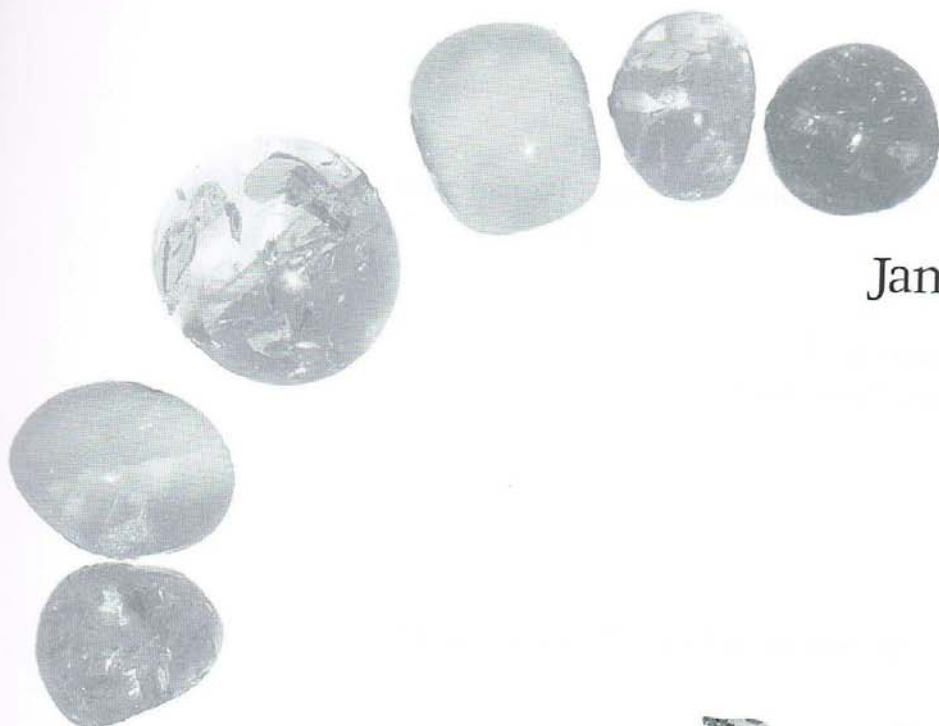
Janusz Czebreszuk

Bursztyn
w kulturze
mykeńskiej

Wydawnictwo Poznańskie

Bursztyn w kulturze mykeńskiej

Marzenie, Współautorce nie tylko tej książki

Janusz Czebreszuk

Bursztyn w kulturze mykeńskiej

Zarys problematyki badawczej

Wydawnictwo Poznańskie
Poznań 2011

Copyright © by Janusz Czebreszuk, 2011

Copyright © by Wydawnictwo Poznańskie sp. z o.o., Poznań 2011

Recenzenci: prof. Aleksander Koško
prof. Kazimierz Lewartowski

Redakcja: Roman Bąk

Redakcja techniczna i przygotowanie do druku: Barbara Adamczyk

Projekt okładki: Jacek Dudek

Na okładce wykorzystano motyw z planu Cytadeli w Mykenach,
wykonanego przez Heinricha Schliemanna

Zdjęcie na tylnej stronie okładki: Marzena Szmyt

Współpraca w przygotowaniu materiałów ilustracyjnych: Barbara Bednarczyk
i Mateusz Stróżyk

Wydanie publikacji dofinansowane przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego,
Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu
oraz ze środków projektu NN 109 053539

ISBN 978-83-7177-740-0

Wydawnictwo Poznańskie sp. z o.o., 61-701 Poznań, ul. Fredry 8
Dział handlowy: tel. 61 852 38 44
Sekretariat: tel. 61 852 66 05
faks: 61 853 80 75
e-mail: wydawnictwo@wydawnictwo-poznanskie.pl
www.wydawnictwo-poznanskie.pl

Spis treści

OD AUTORA	9
WSTĘP	II
1. Nazwy bursztynu	13
2. Zakres przestrzenny i chronologiczny pracy	14
3. Historia badań nad użytkowaniem bursztynu w kulturze mykeńskiej	15
ROZDZIAŁ I. Bursztyn: geologia i początki znaczenia kulturowego	21
1. Zarys głównych informacji geologicznych	21
1.1. Bursztyn wśród innych żywic kopalnych	21
1.2. Pierwotne i wtórne złoża bursztynu w Europie	22
1.2.1. Złoża trzeciorzędowe	23
1.2.2. Wtórne pokłady czwartorzędowe	23
2. Najstarsze etapy adaptacji bursztynu przez człowieka	25
2.1. Pradziejowe centra wydobywania bursztynu	25
2.2. Uwagi na temat technologii obróbki bursztynu	27
2.3. Zarys symboliki bursztynu w pradziejowej Europie	28
2.4. Dynamika rozprzestrzeniania się bursztynu w Europie	29
2.4.1. Główne centra wydobywcze	30
2.4.2. Rola kultury amfor kulistych	36
2.4.3. Puchary Dzwonowate	41
2.4.4. Kultura unietycka	44
2.4.4.1. Stylistyka północnunietycka	44
2.4.4.2. Stylistyka południowounietycka	45
2.4.4.3. Porównanie obu stylistyk unietyckich	47
2.4.5. Kultura Otomani-Füzesabony	47
2.4.6. Kultura mogiłowa	51
2.4.7. Wyspy Brytyjskie	51
2.4.8. Podsumowanie	56

ROZDZIAŁ II. Kultura mykeńska – ogólna charakterystyka	57
1. Chronologia kultury mykeńskiej	57
1.1. Chronologia względna	57
1.2. Chronologia bezwzględna	58
1.3. Periodyzacja esencjalna	61
2. Geneza kultury mykeńskiej i jej okres wczesny (ŚH IIIA-PH II)	62
3. Okres klasyczny – cytadelowy (PH IIIA-PH IIIB)	66
4. Okres późny (PH IIIC)	68
5. Ogólna charakterystyka kultury mykeńskiej	69
ROZDZIAŁ III. Analiza typologiczno-porównawcza i funkcjonalna	75
1. Analiza typologiczno-porównawcza	75
1.1. Surowiec	76
1.2. Wytwory	76
1.2.1. Paciorki	77
1.2.2. Rozdzielniki	92
1.2.3. Zawieszki	94
1.2.4. Dyski	95
1.2.5. Inne	95
2. Analiza funkcjonalna	97
3. Naturalne odmiany bursztynu w kulturze mykeńskiej	100
ROZDZIAŁ IV. Analiza przestrzenna i chronologiczna	103
1. Analiza przestrzenna	103
1.1. Rozprzestrzenienie znalezisk bursztynu	103
1.2. Kreta a ląd stały	105
2. Analiza chronologiczna	108
2.1. Problemy z datowaniem znalezisk	110
2.2. Zmiany ilości bursztynu w obiegu	112
2.3. Okres grobów szybowych	114
2.3.1. Informacje ogólne	115
2.3.2. Dyskusja na temat rozdzielników	116
2.4. Okres klasyczny (cytadelowy)	123
2.5. Okres późny	124
3. Podsumowanie	126
ROZDZIAŁ V. Analiza kontekstualna	129
1. Uwagi wprowadzające	129
2. Zjawisko reutilizacji	130
3. Znaleziska grobowe	131

4. Znajdźiska osadowe i wotywne	136
4.1. Znajdźiska osadowe	136
4.2. Znajdźiska wotywne	149
5. Kwestia przetwórstwa bursztynu w strefie egejskiej	151
6. Podsumowanie	153
 ROZDZIAŁ VI. Bursztyn – surowiec Mykeńczyków	155
1. Przekazy starożytnych Greków na temat bursztynu	155
2. Drogi i dynamika napływu bursztynu do świata mykeńskiego	156
2.1. Zarys dziejów badań nad „szlakami bursztynowymi”	157
2.2. „Szlaki bursztynowe”: przegląd aktualnych możliwości interpretacyjnych	158
3. Bursztyn w kulturze mykeńskiej: użytkowanie, depozycja i procesy postdepozycyjne	162
4. Znaczenie bursztynu w kulturze mykeńskiej	164
 ZAKOŃCZENIE	173
 ANEKS	
Bursztyn w kręgu grobów szybowych A. Porównanie wersji z głównych źródeł	175
Uwagi wstępne do katalogu	177
Katalog znajdźisk bursztynu w kulturze mykeńskiej	179
Konkordancja numerów porządkowych oraz numerów kodowych	241
 BIBLIOGRAFIA	245
 TABLICE	265
 LIST OF PLATES	272
 LIST OF FIGURES	273
 LIST OF TABLES	276
 AMBER IN MYCENAEAN CULTURE (Summary)	277

Janusz Czebreszuk jest profesorem w Instytucie Prahistorii Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, gdzie kieruje Pracownią Archeologii Śródziemnomorskiej Epoki Brązu. Specjalizuje się w badaniach nad III i II tysiącleciem przed Chrystusem w Europie. Podejmuje problematykę kultury ceramiki sznurowej, Pucharów Dzwonowatych oraz europejskiej cywilizacji wczesno-brązowej. Istotne miejsce w Jego zainteresowaniach zajmują kontakty kulturowe między społecznościami Europy Środkowej i strefy egejskiej. Jest autorem 7 monografii, ponad 110 artykułów naukowych oraz około 60 innych prac. Redagował 11 tomów zbiorowych.

Aktualnie jest współredaktorem serii „Studia do Pradziejów Europy Środkowej/Studien zur Archäologie in Ostmitteleuropa” wydawanej we współpracy z Christian-Albrechts-Universität w Kilonii, w ramach której ukazało się dotąd 6 tomów. Kierował 6 ministerialnymi projektami badawczymi, a obecnie bierze udział w realizacji projektu europejskiego. Prowadzi badania terenowe w Polsce (polsko-niemiecki program badań osady obronnej z początków epoki brązu w Bruszczewie, woj. wielkopolskie) oraz w Grecji i na Węgrzech. Wypromował dotychczas trzech doktorów. Publikacje Janusza Czebreszuka ukazały się w Belgii, Białorusi, Chorwacji, Grecji, Litwie, Łotwie, Norwegii, Rosji, Serbii, USA, Wielkiej Brytanii i we Włoszech.

Do Jego najważniejszych prac należą:

- *Spółeczności Kujaw w początkach epoki brązu*, Poznań 1996;
- *Schyłek neolitu i początki epoki brązu w strefie południowo-zachodniobałtyckiej (III i początki II tys. przed Chr.). Alternatywny model kultury*, Poznań 2001;
- *Sztylety krzemienne na Pomorzu Zachodnim*, Szczecin 2008 (wspólnie z D. Kozłowską-Skoczka);
- *The Northeast Frontier of Bell Beakers, British Archaeological Reports International Series 1155J* (pod red. J. Czebreszuka i M. Szmyt), Oxford 2003;
- *Similar but Different. Bell Beakers in Europe* (pod red. J. Czebreszuka), Poznań 2004;
- *Defense Structures from Central Europe to the Aegean in the 3rd and 2nd millennia BC* (pod red. J. Czebreszuka, S. Kadrowa i J. Müllera), Poznań-Kiel-Bonn 2008;

Jest również współredaktorem dwóch tomów monografii: *Bruszczewo. Badania mikroregionu osadniczego z terenu Wielkopolski/Ausgrabungen und Forschungen in einer prähistorischen Siedlungskammer Großpolens* (t. I 2004, pod red. J. Czebreszuka i J. Müllera; t. II 2010, pod red. J. Müllera, J. Czebreszuka i J. Kneisel).

ISBN 978-83-7177-740-0

